

Kənan Hacı

Roman

(əvvəli ötən sayımızda)

Kimsə bağırdı:

-Alə, yalandan ağlıyır. Bax gör qulağında, boynunda nə var?

Qəzəbli kişi səsi o biri səsləri eşidilməz etdi:

-Binamuslar! Alın, bu da onun sırğaları!

-Yaxşı, tez rədd olun burdan!

Arabaçi hirsindən boz madyanın yanbızına qamçını necə vurdusa, binəva at qəfil yerişini itirdi, fağır-fağır başını yelləyərək yanpörtü səndələdi və tez də müvazinətini düzəldi.

Arabanın səsi uzaqlaşanda Nurulla üzünü yola tərəf tutub bağırdı:

-Alə, Nəriman, harda itibatdun? Gəl çıx görək də.

Yaxınlıqdakı ağacların sıx budaqları arasından ortaboylu, gündən qaralmış ariq adam çıxıb oturana yaxınlaşdı. Çiyindəki xurcunu endirib Nurullaya uzatdı. Quldurbaşı əlini xurcunun içinə salıb eşələdi, qızıl sırğaları götürüb qoltuq cibində gizlətdi.

-Bəs puldan-zaddan qopara bilməduz?

Nəriman qorxudan büzüdü.

-Balalarımın ölmüşüyçün, heç nəyi yox idi.

-Bəs atını niyə almadun, alə?"

-Arvadının vəziyyəti ağır idi, doxdura aparırdı. İnsaf da yaxşı şeydi də, qurban olum.

Nurulla stolun üstündəki şişlərdən birini götürüb ona uzatdı.

-Yanivü qoy yerə, ötür getsin.

Nəriman razılıq elədi:

-Allah səni bizə çox görməsin, ağa!

Qəfildən Nurulla nə eşitdi-sə, tüklü qulaqlarını şəkələdi.

-Sss! – deyib Nərimana işarə elədi.

Yoldan araba təkərlərinin taqıltısı, qadın qəhqəhələri eşidilirdi. Nurulla işarəylə Nərimana yol tərəfi göstərdi.

-Yüür. Deyəsən bu dəfə gələnler cin-şeyatınlərdür.

Nəriman hırıldaya-hırıldaya tufəngini götürüb boğazındakı tikəni uddu və yola tərəf cumdu. Ordan yenə yolkəsənlərin qışqır-bağır səsləri ucaldı.

-Faytonu saxla! Tez düşün!

Bir müddət ətrafa sakitlik çökdü. Çox keçmədi, quldurlar başçılarınin hüzuruna iki qadınla bir cavan oğlan gətirdilər. Nurulla kabab şişini mizin üstünə qoydu, əlini biğlarına çəkib özünü qaydaya saldı. Gələnleri diqqətlə gözəndən keçirdi. Qadınlardan birinin iyirimi, iyirmi iki yaşı ancaq olardı. Ağbəniz, mavigözlü idi. Digərinin yaşı qırxdan çox olmazdı. Dolu, endamlı, gözəgəlimli idi. Gənc də on səkkiz yaşında ancaq olardı. Nurulla üzünü Nərimana tutdu:

-Kimdir bunlar?

-Faytonçu deyir Hartunun

Müəllifdən

1918-ci ildə Qafqaz İslam Ordusu Nuru Paşanın komandanlığı altında Azərbaycanın azadlığı uğrunda savaşımda Hacı İsgəndər özünümüdəfə batalyonu yaradaraq ermənilərə qarşı döyüşüb milsiz fədakarlıq göstərərək Nuru Paşa tərəfindən "Xalq Qəhrəmanı" ordeni ilə təltif edilib. Bolşeviklər hakimiyyətə gəldikdən sonra Hacı İsgəndər daim təqib altında olub. Onu ölümdən o dövrdə Azərbaycana rəhbərlik etmiş Ruhulla Axundov xilas edib. 1937-ci il repressiyası zamanı Ruhulla Axundovla birlikdə Hacı İsgəndər də həbs edilib, həbsdə olduğu müddətdə ona erməni müstəntiqlər tərəfindən amansız işgəncələr verili-

qonaqlarıdır. Salyana gedirlər.

Nurulla gəncə yaxınlaşdı, çənəsindən tutubbaşını yuxarı qaldırdı:

-Adun nədür, alə?

Gəncin dizləri əsdi, dili dolaşa-dolaşa kəkələdi:

-Ru-ru-ruben.

lib. Ağır işgəncələrə dözməyən Hacı İsgəndər həbsxanada vəfat etsə də, onun meyitini ailəsinə verməyiblər. Hacı İsgəndər məzarı olmayan qəhrəmanlarımızdır. "Hacı İsgəndər" romanı bu böyük türk kişisinin həyat və döyüş yolundan bəhs edir və bu mövzuda yazılan ilk romandır.

Hələ uzun illər bundan öncə Buzovna qəsəbəsinin axundu, ilahiyatçı alim, şair Hacı Soltan Əlizadənin "Azərbaycan dərvişləri və rövzəxanları" kitabında Hacı İsgəndər haqqında məlumata rast gəlmişdim. O zamanlardan fəvqəladə iradəyə, qəhrəmanlıq xüsusiyyətlərinə malik olan bu şəxsiyyətin ömür yolu diqqətimi çəkmişdir. Nə vaxtsa onun haqqında irihəcmli əsər yazacağımı düşünmürdüm.

toğlu da sənə pay verəcəm. Görürəm yaxşı oğlana oxşayırsən.

Rubenin kefi kökəldi, arağı başına çəkdi. Amma bu erkəklərin qadınları parçalamağa hazır olduğunu hiss edirdi. İkinci, üçüncü qədəhdən sonra qadın-

Sonrakı illərdə onunla bağlı xeyli maraqlı faktlar əldə etdim və Hacı İsgəndərin Cümhuriyyət tariximizdə müstəsna rolu, igidliyi, mərdliyi, Nuru Paşa kimi bir sərkərdənin rəğbətini qazanması və faciəli taleyi mənə bu əsəri yazmağa sövq etdi. Əlbəttə, bu əsər yazılmazdan öncə Hacı Soltanın təşəbbüsü ilə onun yaşadığı evin qarşısına xatirə lövhəsi vurulub, televiziya verilişlərində haqqında süjetlər gedib, tədbirlər keçirilib. Hacı İsgəndərin geniş xalq kütləsinə tanındılmasında onun böyük xidmətləri olub. Bu romanın yazılması da Hacı İsgəndərin adının yaddaşlarda qalması üçün növbəti bir təşəbbüsdür. Düşünürəm ki, bu cür şəxsiyyətlər hər zaman xatırlanmalı, onların keçdiyi ömür yolu gələcək nəsillər

surmannar öyrəşdirib.

Rubenin bu sözündən sonra Quldurbaşının əlatıları qəhqəhə çəkdi.

Bu söhbəti Hacı İsgəndərə çatdıranda hirsindən bilmədi neyləsin.

-Ermənilər üstümüze gəlir,

dər dedi:

-Biz Nurullaya qonaq gəlmişik!

Nəriman dərhal qayalıqlara cumdu və eyni surətlə də geri-yə qayıtdı.

-Nurulla deyir xoş gəliblər, buyursunlar.

Nəriman onları başçılarınin oturduğu yerə gətirdi. Quldurbaşı içliyi zəfəran çayına fasilə verib yerindən sıçradı. Onlara əyləşmək üçün yer göstərdi. Rəng-ruhunun qaçdığı hiss olunurdu. Amma özünü o yerə qoymurdu. Əlatılarının yanında özünü pərt eləmək istəmədi. Yan-yörədə oturanlar ədəbsizcəsinə qaqqıldadı. Nurulla onlara göz ağırtı, xırp səslərini kəsdilər. Qoçu İslam hiss elədi ki, çöldən onları silahlılar mühasirəyə alırlar.

-Biz danışımağa gəlmişik, vuruşmağa yox! – dedi.

Nurulla əlini biğlarına çəkdi:

-Elə bilərəm ki, bizim danışılası bir şeyimiz qalmayıb. Siz indi mənə ağıl-kamal öyrətmək istəyirsiniz? Güc deyirsiniz mənə, pul deyirsiniz mənə, nə atılıb düşürsünüz? Hünərvüz var, təklidə girək meydana!

Nurulla açıq-aşkar gələnlərə meydan oxuyurdu. Qoçu İslam əsəbindən biğlarını çeynəyirdi.

-Sənin gücün yetim-yesirə çatır, arvad-uşağı soyursan. Gəl kişiyana güləşək, sən yixsan, bizə istədiyini cəzanı ver. Yox, əgər mən yixsam, onda gərək sözüümü eşidəsən. Quldurbaşı qızmış nəre döndü:

-Vuruşmayan heç kişi döyül – üzünü adamlarına tutdu:

-Hamınız kənara çəkilin!

Quldurbaşı pəhləvanlara məxsus ədayla çiyinlərini sil-kələdi, sinəsini yumruqladı. Qoçu İslam borkünü, silahını çıxarıb bir tərəfə atdı, ildırım sürətilə Nurullanın üstünə şişdi, qolları qarışın qamarlayıb sıxdı. Sonra yenə cəld hərəkətlə fırlayıb başı üstünə qaldırdı və yerə çırpdı. Nəriman tufəngini çiyindən aşırmaq istəyəndə Hacı İsgəndər zəhmli səslə ona tapındı:

-Onlar kişi söhbəti elədilər. Siz qarışmayın.

Nəriman özünü saxladı, amma Hacı hər ehtimala qarşı quldura göz qoyurdu. Bunlardan hər cür namərdlik gözlemək olardı.

Qoçu İslam dizinin altında çabalayan Nurullaya dedi:

-Tapşır, silahlarını töksünlər!

(davamı gələn sayımızda)

Hacı İsgəndər

Nurulla qadınları göstərdi.

-Bəs bunlar kimdir?

-Bacım, o biri də anamdır.

Nurullanın üz-gözündəki ciddilik təbəssümlə əvəz olundu:

-Hartun mənim əziz dostumdur, onun qonaqları bizim qonaqlarımızdır. – O, kətil gətirdib "qonaqlarını" əyləşdirdi. Beş-altı dəqiqənin ərzində mizin üzərinə çörək, lavaş, göy-göyerti, pendir və kabab gəldi. Nurullanın işarəsiylə Nəriman qayalardan aşağı, sahile enib oradan iki şüşə içki gətirdi. Qonaqların kefi açıldı.

Qadın əzilib-büzülərək sənə mələhət qatdı:

-Ara, nə əziyyət çəkirsiniz? Gəlin tanış olaq.

Quldurbaşı boğazını arıtıldı:

-Mən Nurikəm, - Nərimanı göstərdi, - O da Narikdir.

Qız özünkülərə göz vurub öz dillərində pıçıldadı:

-Yaxşı ki, Narikdir, Andranik deyil, – pıçıldadı.

Nəriman qıza yalançı təbəssüm göstərdi. Qadın özünü təqdim elədi:

-Mənim adım Siranuş, qızım Susannadır.

Nurulla süzgün baxışlar altında canlandı, nəse xoş söz söyləmək istədi.

-Maşallah, elə adlarıvuz da özünüvə yaraşandır.

Qadının gözələri güldü, qızına baxdı, qızı da sifətində təbəssüm olduğu halda baxışları ilə qardaşını süzdü. Anasına, bacısına söylənilən kompliment Rubenin də eynini açdı. Süfrəyə hərəyə bir şiş isti kabab gəldi. Nəriman stəkanlara içki süzdü. Nurulla sağlıq deməyə hazırlaşdı ki, quldurlardan biri gəlib dedi:

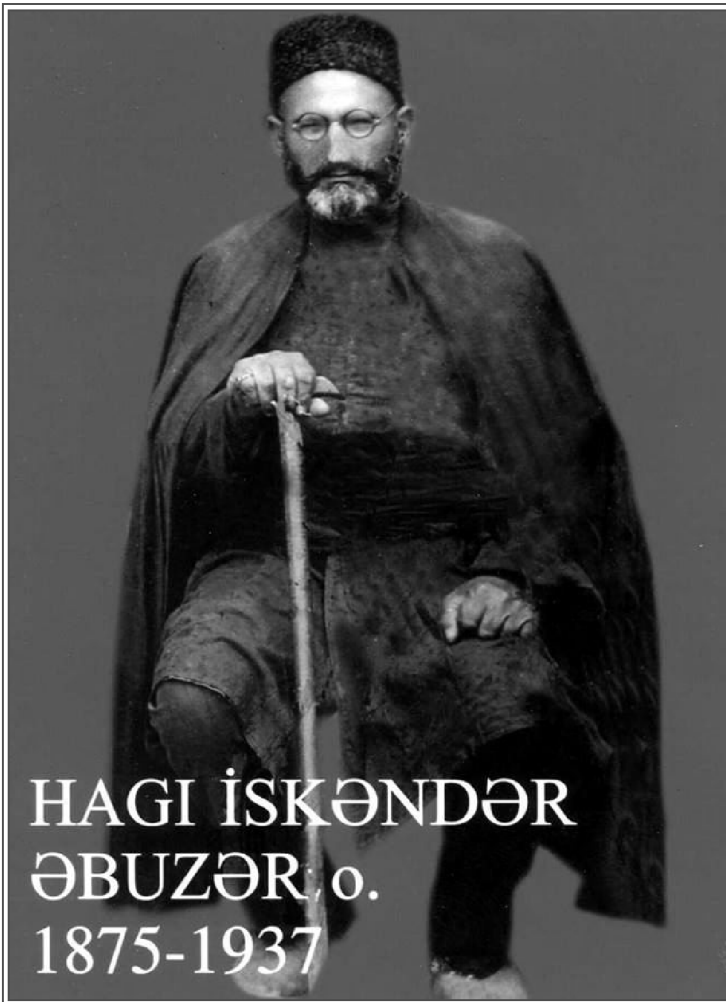
-Faytonçu soruşur gözləsin ya getsin?

Quldurbaşı acıqlandı:

-Ona kabab verün, faytonu yolun kənarına çəkib yeməyində olsun, özü də darıxmasun!

Sonra üzünü yenə gəncə tutdu:

-Alə, ye-iç, kef elə. Heç nəyin fikrini eləmə. Gedəndə bir

ların qəhqəhəsi ətrafı başına götürmüşdü. Nurulla da arada tüstü gələn tərəfə qışqırırdı:

-Alə, o ağ tikədən, ıçalatdan gətir.

Başçılarınin xasiyyətini yaxşı bilən Təkayaq Şaban beş-altı ıçalat kababı hazırlamışdı. Əlüstü süfrəyə ağ ət gəldi. Nurulla tikələrdən birini Suzannaya uzadanda qız utanıb-çəkinmədən üstüörtülü şəkildə nəyəse eyham vurdu:

-Mən bu ağ tikələrdən çox yemişəm.

Nurulla üzünü cavan qonağa tutdu:

-Bala, bunları indidən d... kababına nöş öyrəşdirmisən? Necə də olsa, eyibdü axı!

Araq Rubenin dilini açmışdı.

-Təqsir mənə deyil, - dedi, - onları belə şeylərə sizin mu-

bu şərəfsiz, it oğlu quldurluqla, kasıb-kusubu soymaqla məşğuldur. Hələ üstəlik ermənilərə himayədarlıq da edir köpəyoğlu!

Dəfələrlə ona xəbər göndərmişdi ki, "binamus əməllərindən əl çək, zəhmətlə məşğul ol, özünə olmasa da ailənə yazığın gəlsin. Yoxsa törətdiyin əməllərə başınla cavab verəcəksən!" Nurulla hər dəfə bu xəbərdaşlıqları qulaqardına vururdu. Bu dəfə isə Hacinin səbr kasası daşdı. Qoçu İslamın ardınca xəbər göndərdi. Qoçu İslam canhövlü özünü çatdırdı, oturub məsləhət-məşvərət elədilər ki, bu şərəfsizi necə zərərsizləşdirsinlər. Axsam tərəfi Hacı İsgəndərlə Qoçu İslam silahlı Nuru llanın sığındığı yerə üz tutdular. Quldurlar qabaqlarına çıxanda Hacı İsgən-